

INFORMACIJA

ELZBIETA MIKALAUŠKAITĖ

1970 m. gegužės 9 d. Vilniuje staiga mirė žymi lietuvių kalbininkė, Lietuvos TSR nusipelnusi mokytoja, Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto docentė Elzbieta Mikalauskaitė.

Doc. Elzbieta Mikalauskaitė gimė 1899 m. rugpiučio 13 d. Lazdijų rajono Kelmaičių (Vilkinyčios) kaime valstiečių šeimoje. Mokėsi Lazdijų gimnazijoje (baigė 1926 m.), 1919–1920 m. dirbo Buteliūnų pradinės mokyklos mokytoja, 1926–1933 m. studijavo Vytauto Didžiojo universitete Kaune lietuvių kalbą ir literatūrą, šalutinės specialybės dalykais pasirinkdama vokiečių kalbą ir literatūrą, pedagogiką ir psichologiją. Dar tebestudijuodama universitete, pradėjo aktyvią kalbinę veiklą: lankė (1931–1932 m.) Švietimo ministerijos organizuotus dialektologijos kursus, atsidėjusi tyrinėjo gimtosios džiūkų tarmės fonetiką, 1931–1933 m. darbavosi Lietuvių kalbos žodyno redakcijoje.

Baugusi universitetą, 1934–1937 m. sėkmingai mokytojavo Biržų ir Alytaus gimnazijose. Po to išvyko studijų į Vokietiją. 1937–1939 m. Berlyno, Leipcigo ir Hamburgo universitetuose klau-

sė slavistikos, baltistikos, bendrosios kalbotyros, eksperimentinės fonetikos ir etnografijos paskaitų, skaitomų prof. M. Fasmerio, J. Gerulio ir kitų žymių mokslininkų. Ten būdama, E. Mikalauškaitė atliko nemažą eksperimentinių lietuvių kalbos fonetikos tyrimų, parašė mokslinių straipsnių apie prūsų, lietuvių ir latvių senųjų raštijos paminklų kalbą: „Priešreformacinių laikų prisiško „Tėve mūsų“ nuotrupa“ („Archivum Philologicum“, VII, 1938), „Senas anoniminio katekizmo rankraštis“ („Archivum Philologicum“, VIII, 1939), „Ieraksti Mojiņa Postilā“ („Izglītības ministrijas mēnešraksts“, V–VI, 1938). Sugrįžusi į Lietuvą, 1939–1944 m. vėl dirbo Lietuvių kalbos žodyno redakcijoje moksline sekretore, redaktore.

Didelę dvasinių jėgų dalį doc. E. Mikalauškaitė yra paskyrusi pedagoginiam darbui aukštojoje mokykloje. Nuo 1944 m. lapkričio mėn. iki pat mirties Ji dirbo Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedroje. Pokario metais trūkstant dėstytojų, E. Mikalauškaitė reikėjo skaiyti beveik visų pagrindinių lietuvių kalbos mokslo dalykų paskaitas. Tačiau mėgstamiausias jos disciplinos tapo lietuvių kalbos fonetika ir istorinė gramatika. Ji išugdė tūkstančius gimtosios kalbos mokytojų ir ne vieną lietuvių kalbos tyrinėtoją. Visi jie prisimena, kokios aiškios, logiškos būdavo doc. E. Mikalauškaitės paskaitos. E. Mikalauškaitės mokslinis ir pedagoginis darbas tinkamai įvertintas: 1960 m. jai suteiktas docentės, o 1961 m. – Lietuvos TSR nusipelnusios mokytojos vardas.

Su didele kalbine erudicija doc. E. Mikalauškaitė yra tyrinėjusi įvairias liuanistikos ir baltistikos problemas. Tarybinės santvarkos metais E. Mikalauškaitė pirmoji susirūpino lietuvių kalbos tarnių atlaso rengimu. Šią idėją ji kėlė straipsnyje „Lingvistinis rusų kalbos atlasas ir mūsų uždaviniai“ („Tarybinė mokykla“, 1949, Nr. 8). Ji ir pati padėjo rengti „Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programą“, redaguoti akademinį „Lietuvių kalbos žodyną“, akademinę „Lietuvių kalbos gramatiką“ ir kitus liuanistinius veikalus.

Dialektologams ypač svarbūs doc. E. Mikalauškaitės pietvakarių dzūkų tarmės tyrinėjimai, kurių dalis yra straipsnis „Kirčio ir priegaidės kaita, arba metatonija, pietvakarių dzūkų tarmėje“ („Lietuvių kalbotyros klausimai“, I, 1957).

Doc. E. Mikalauškaitė buvo geriausia lietuvių kalbos fonetikos specialistė, sukūrusi teorinius šios kalbos mokslo šakos pagrindus. Spaudoje ji yra rašiusi apie įvairius praktinės fonetikos dalykus: „Dėl dvibalsių ir dvigarsių“ („Tarybinė mokykla“, 1950, Nr. 11), „Lietuvių kalbos fonetikos ir ortoepijos klausimu“ (bendraautoris B. Svecevičius, „Tarybinė mokykla“, 1955, Nr. 11), „Ar yra lietuvių kalboje dvigubų priebalsių“ („Kalbos kultūra“, sąs. 2, 1962), „Afrikatos ir garsų samplaikos“ („Kalbos kultūra“, sąs. 3, 1962). 1967 m. Pragoje vykusio VI Tarptautinio fonetikos mokslų kongreso dalyviai klausėsi doc. E. Mikalauškaitės pranešimo „Dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos skiemens prosodijos reikšmingi požymiai“ (bendraautorai – B. Svecevičius ir A. Pakerys, „Proceedings of the Sixth International Congress of Phonetic Sciences“, Prague 1967).

Doc. E. Mikalauškaitės spintose gulėjo daug visai neskelbtų darbų, eksperimentinio tyrimo duomenų. Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Mokslinės ir metodinės tarybos Fonetikos sekcijos nutarimu bus paskelbtos doc. E. Mikalauškaitės lietuvių kalbos fonetikos paskaitos, išspausdinti eksperimentinių tyrimų rezultatai: kimogramos, palatogramos, rentgenogramos. Šie darbai turi didelę mokslinę ir praktinę vertę.

Doc. E. Mikalauškaitė buvo šviesi ir tauri asmenybė. Tokią Ją visada prisimins jos bendradarbiai ir mokiniai.

K. Kuzavnis, A. Pakerys